

Examen VMBO-GL en TL
2025

tijdvak 1
donderdag 22 mei
13.30 - 15.30 uur

economie CSE GL en TL

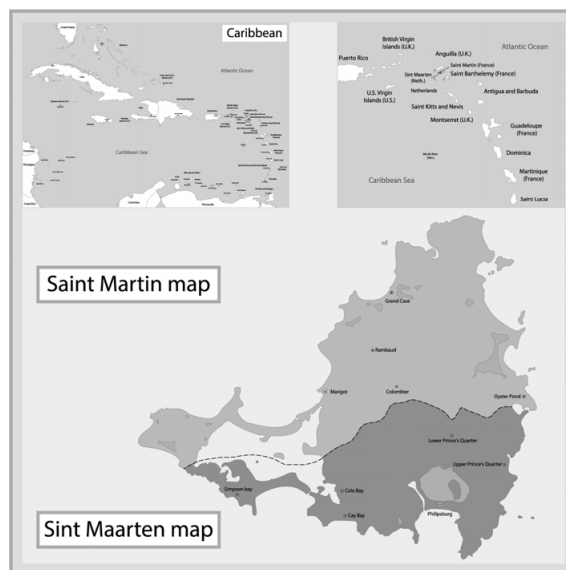
Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 43 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 54 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Sint-Maarten

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 1 en 2 in de bijlage.

Het Caribische eiland Sint-Maarten behoort deels bij het Koninkrijk der Nederlanden. Het eiland bestaat uit een Frans deel en een Nederlands deel. Toerisme is de belangrijkste sector in de economie van Sint-Maarten.

Sint-Maarten heeft in verhouding tot het nationaal inkomen een hoge exportwaarde en een hoge importwaarde.

Gebruik informatiebron 1.

- 1p 1 Welke bewering over de export en import van Sint-Maarten is juist?
- A In 2010 was de waarde van de export lager dan de waarde van de import.
 - B In 2016 was de waarde van de export lager dan de waarde van de import.
 - C In 2017 was de waarde van de export lager dan de waarde van de import.
 - D In alle jaren was de waarde van de export lager dan de waarde van de import.
- 1p 2 De welvaart van een land kan worden gemeten door het nationaal inkomen te berekenen. Waarmee moet je rekening houden als je het reële nationale inkomen berekent?
- A de belastingen
 - B de inkomensverdeling
 - C de veranderde prijzen
 - D zelfvoorziening

Gebruik informatiebron 1.

- 1p 3 Bereken de procentuele daling van het reële nationaal inkomen in 2017 ten opzichte van 2016. Schrijf ook je berekening op.

Ongeveer 80% van de werkzame beroepsbevolking werkt in de toerisme-sector. Vooral de horeca en souvenirwinkels op Sint-Maarten profiteren van de uitgaven van de toeristen.

- 1p 4 Waartoe behoren de uitgaven van de toeristen, die een souvenir kopen op Sint-Maarten?
- A Tot de export van diensten door Sint-Maarten.
 - B Tot de export van goederen door Sint-Maarten.
 - C Tot de import van diensten door Sint-Maarten.
 - D Tot de import van goederen door Sint-Maarten.

Gebruik informatiebron 1.

- 1p 5 Veel cruiseboten leggen voor een dag aan in de haven van het eiland. In 2017 besteedden de cruisetoeristen € 154.131.000.

→ Bereken hoeveel euro er gemiddeld per cruisetoerist in 2017 wordt besteed op Sint-Maarten. Schrijf ook je berekening op.

- 1p 6 De sterke afhankelijkheid van toerisme (een monocultuur) leidt tot problemen voor het eiland. Bovendien is er toenemende concurrentie van andere Caribische eilanden op deze toerismemarkt.

→ Leg uit dat de monocultuur door de toenemende concurrentie van andere Caribische eilanden voor Sint-Maarten een probleem vormt.

Op 6 september 2017 trok de orkaan Irma over Sint-Maarten. Huizen en hotels werden grotendeels verwoest. Gelukkig heeft Sint-Maarten internationale hulp ontvangen, onder andere van het Nederlandse Rode Kruis.

Gebruik informatiebron 2.

- 2p 7 Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Fase 1 van de hulp van het Nederlandse Rode Kruis bestond uit ...(1)... (gebonden hulp / noodhulp / structurele hulp).

Fase 2 van de hulp bestond uit ...(2)... (gebonden hulp / noodhulp / structurele hulp).

De gemeente

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 3 in de bijlage.

De gemeenten vormen samen met de provincies, de waterschappen en het Rijk de Nederlandse overheid. Er zijn ongeveer 350 gemeenten in Nederland. Een gemeente voert landelijk en lokaal beleid uit.

- 1p 8 Welke overheidstaken voert de gemeente uit?
- A Het onderhoud aan dijken, kanalen en waterwegen.
 - B Het uitgeven van een paspoort, identiteitskaart en rijbewijs.
 - C Het verstrekken van huur- en zorgtoeslag.
 - D Het verstrekken van uitkeringen, zoals de AOW.
- 1p 9 Een gemeente ontvangt inkomsten vanuit de gemeentelijke belastingen en gemeentelijke heffingen.
Welke belasting betalen de inwoners aan de gemeente?
- A accijns
 - B motorrijtuigenbelasting
 - C onroerendezaakbelasting
 - D vennootschapsbelasting

Het aantal gemeenten in Nederland daalt omdat veel kleine gemeenten worden samengevoegd tot nieuwe, grotere gemeenten. De gemeente Rijkwijk en de gemeente Arnhem worden samengevoegd tot de gemeente Rijkmere.

Gebruik informatiebron 3.

- 2p 10 Bereken het gemiddeld vermogen per huishouden in de nieuwe gemeente Rijkmere. Schrijf ook je berekening op.
- 1p 11 Voor een gemeente is het financieel voordelig als het aantal koopwoningen in de gemeente toeneemt.
→ Geef een verklaring voor het financiële voordeel voor de gemeente als het aantal koopwoningen toeneemt.

(Be)leg het opzij voor later

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 4 in de bijlage.

Nour (23 jaar) werkt bij een bank en is een echte toekomstplanner. Hij wil proberen om een vermogen op te bouwen voor later. Nour: “Je kan daarmee niet vroeg genoeg beginnen.” Nour probeert elke maand een vast spaarbedrag hiervoor te reserveren.

Gebruik informatiebron 4.

- 1p 12 Welke oppervlakte geeft het bedrag aan dat je kunt sparen van je inkomen?
- A oppervlakte a
 - B oppervlakte b
 - C oppervlakte c

Nour vindt het verstandig om nu te sparen voor later, want het is bijna zeker dat hij in de toekomst meer gaat consumeren.

- 1p 13 In de grafiek van informatiebron 4 is te zien dat de consumptie tijdens de levensloop toeneemt.
→ Leg uit waarom de consumptie tijdens de levensloop toeneemt.
- 1p 14 Gemiddeld beginnen jongeren op 21-jarige leeftijd met een (volledige) baan. Voor die tijd hebben jongeren meestal verschillende bronnen van inkomen, zoals een overdrachtsinkomen.
Wat is een voorbeeld van een overdrachtsinkomen?
- A loon
 - B rente
 - C winst
 - D zakgeld

Nour zoekt informatie over rentepercentages op de site van zijn ABC-bank.

ABC-bank	spaarrekening: – jongeren 2,1% rente – ouder dan 21 jaar 1,5% rente betaalrekening: – jongeren 1,1% rente – ouder dan 21 jaar 0% rente
-----------------	--

- 1p **15** De ABC-bank betaalt jongeren rente op hun betaalrekening, maar volwassenen niet.
→ Geef een reden voor de ABC-bank om aan jongeren wel rente op de betaalrekening te betalen.
- 1p **16** Als de spaarrente zo laag is, heeft sparen bij een bank geen zin. Volgens Nour kun je meer rendement behalen door te beleggen in aandelen. Misschien is dat ook iets voor hem.
→ Op welke manier kun je rendement behalen door te beleggen in aandelen?

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 5 en 6 in de bijlage.

Economiëklas 4b start een project: een eigen onderneming. Na lang overleg heeft de klas besloten een honden uitlaatservice te beginnen. Ilya en Klaas schrijven het bedrijf in bij de Kamer van Koophandel onder de naam Dog4fun.

- 1p 17 De leerlingen van de klas doen allemaal mee. Ze zijn allen privé aansprakelijk voor de eventuele schulden van Dog4fun. Welke ondernemingsvorm heeft Dog4fun?
- A besloten vennootschap (bv)
 - B eenmanszaak
 - C naamloze vennootschap (nv)
 - D vennootschap onder firma (vof)

De klas doet eerst marktonderzoek in de wijk. Elke hondenbezitter heeft 1 hond.

een vraag uit het onderzoek:

Wij komen op woensdag-, vrijdag- en zaterdagmiddag langs uw huis en halen uw hond op om deze uit te laten op een omheind terrein. Twee uur later brengen we uw hond terug. Wij zorgen voor hondenbrokken. Hoeveel euro per week bent u bereid maximaal te betalen voor het uitlaten van uw hond op deze drie dagen?

De resultaten staan in deze tabel.

maximaal bedrag	aantal hondenbezitters
€ 20	0
€ 18	2
€ 16	4
€ 14	6
€ 12	8
€ 10	10
€ 8	12

Ilja zet de resultaten van het marktonderzoek in een grafiek.

Gebruik informatiebron 5.

- 1p 18 Volgens Klaas klopt de grafiek niet: “Bij een prijs van € 16 staat in de tabel toch het aantal 4? Waarom lees ik dan in de grafiek het aantal 6?”
→ Leg uit waarom in de grafiek bij de prijs van € 16 het aantal 6 wel juist is.

Ilja stelt een verwacht resultaat op van de eerste vier weken.

verwacht resultaat Dog4fun van de eerste vier weken	
omzet	€ 672
inkoopwaarde hondenbrokken	€ 10
afschrijvingskosten twee fietskarren	€ 7
huur terrein	€ 30
loonkosten	€ 360
winst	€ 265

- 1p 19 In deze tabel staat winst genoemd. Gaat het om de nettowinst of de brutowinst?
- A De brutowinst, de bedrijfskosten zijn bij de omzet opgeteld.
 - B De brutowinst, de bedrijfskosten zijn van de omzet afgehaald.
 - C De nettowinst, de bedrijfskosten zijn bij de brutowinst opgeteld.
 - D De nettowinst, de bedrijfskosten zijn van de brutowinst afgehaald.

Gebruik bovenstaande tabel.

- 2p 20 De fietskarren zijn aangeschaft voor in totaal € 200.
Na twee jaar zijn de twee fietskarren samen nog € 18 waard.
→ Toon met een berekening aan dat de fietskarren na twee jaar nog € 18 waard zijn als de verwachting van Ilja uitkomt. Schrijf ook je berekening op.

In de wijk van Dog4fun is nog een andere aanbieder actief: Dogrunner.
Ilja en Klaas vergelijken hun prijzen met deze concurrent.
Hondenbezitters betalen er veel meer dan bij hun Dog4fun.

Gebruik informatiebron 6.

- 1p 21 Noem een reden waarom hondenbezitters bereid zijn een veel hoger bedrag te betalen bij Dogrunner dan bij Dog4fun.

Na de eerste vier weken vindt Ilja dat ze de prijs moeten verlagen van € 14 naar € 12. Door deze prijsverlaging komen er in totaal 20 honden per week. De winst van de eerste vier weken is € 265. Ilja verwacht dat de prijsverlaging een positieve invloed heeft op de winst.

verwacht resultaat na de prijsverlaging	
omzet	€ ...
inkoopwaarde hondenbrokken	€ 18
afschrijvingskosten 2 fietskarren	€ 7
huur terrein	€ 30
loonkosten	€ 495
winst	€ ...

Gebruik bovenstaande tabel.

- 2p **22** Bereken de winst per vier weken als ze de prijs verlagen van € 14 naar € 12. Schrijf ook je berekening op.

De staatsschuld stijgt

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 7 in de bijlage.

De overheid ontvangt verschillende belastingen van burgers. Deze belastingontvangsten worden gebruikt voor, onder andere, sociale zekerheid en aflossing van de staatsschuld. De aflossing van de staatsschuld zal in de toekomst toenemen, omdat economen verwachten dat de staatsschuld vanaf 2021 fors zal stijgen.

- 2p **23** Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

De loonheffing is een van de belastingontvangsten van de overheid. De loonheffing is de verzamelnaam voor loonbelasting en de premie ...(1)... (volksverzekeringen / zorgverzekering).

De loonheffing is een voorbeeld van een ...(2)... (directe / indirecte) belastingontvangst van de overheid.

In 2021 is de staatsschuld flink gestegen.

Gebruik informatiebron 7.

- 1p **24** Bereken het indexcijfer van de staatsschuld in 2021, met 2020 als basisjaar. Schrijf ook je berekening op.

Nederland is lid van de Europese Unie (EU).

Tussen de EU-landen is afgesproken dat de staatsschuld maximaal 60% van het nationaal inkomen mag zijn.

Gebruik informatiebron 7.

- 1p **25** Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Nederland heeft sinds 2018 ...(1)... (niet / wel) voldaan aan de afspraak van de EU. Door aflossingen op de staatsschuld ...(2)... (daalt / stijgt) de totale staatsschuld.

Om te voldoen aan de 60%-staatsschuldregel van de EU moet, volgens econoom Okun, het nationaal inkomen van Nederland in 2025 stijgen.

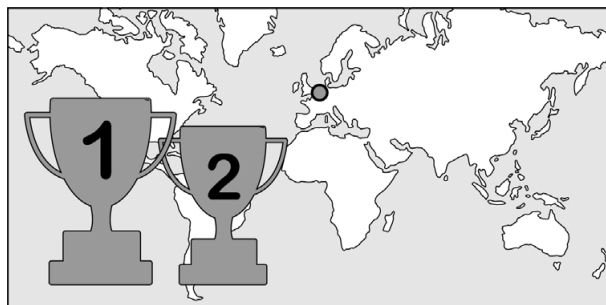
- 2p **26** Econoom Okun: “Als de economie krimpt, kan dat leiden tot een hogere staatsschuld.”
→ Geef een argument voor de uitspraak van econoom Okun.
Gebruik in je antwoord het begrip werkloosheid.
- 1p **27** Econoom Okun maakt nog een andere opmerking: “De rente is laag, als de rente op leningen stijgt, zal de overheid moeten bezuinigen.”
→ Leg uit dat als de rente op leningen stijgt, de overheid in de toekomst moet bezuinigen.

Exportboeren

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 8 in de bijlage.

Nederland is de grootste exporteur van agrarische goederen in de Europese Unie (EU). En de op-een-na grootste in de wereld.

Internationale handel in de agrarische sector betreft de export van vlees, zuivel en groenten (food), maar ook landbouw-machines en bloemen (non-food).

Gebruik informatiebron 8.

- 2p **28** Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden en getallen te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden en getallen in. Kies uit de woorden en getallen die tussen haakjes staan.

Het Nederlandse saldo van de handel met Duitsland bedraagt ...(1)... (€ 11,523 miljard / € 28,916 miljard / € 32,704 miljard).

Als de exportwaarde van Nederland in 2019 stijgt, zal het Nederlandse nationaal inkomen ...(2)... (dalen / gelijk blijven / stijgen).

- 1p **29** De import van agrarische producten is procentueel sterker gegroeid dan de export. Toch is het Nederlandse handelsoverschot van de handel toegenomen.

Wat kan daarvan de reden zijn?

- A** Het prijspeil van de export is minder gestegen dan het prijspeil van de import.
- B** Het prijspeil van de export is meer gestegen dan het prijspeil van de import.
- C** De geëxporteerde hoeveelheid is minder gestegen dan de geïmporteerde hoeveelheid.

Duitsland, België en het Verenigd Koninkrijk (VK) zijn de belangrijkste exportlanden voor Nederland. De export naar Duitsland en België laat al jaren een groei zien.

- 1p **30** De Nederlandse export van agrarische producten naar het VK is de laatste jaren afgenomen vanwege de koers van het Engelse pond.
→ Leg uit dat een daling van de koers van het Engelse pond de oorzaak kan zijn van de afnemende Nederlandse export naar het VK.

- 2p **31** De totale agrarische export van Nederland in 2018 bedraagt € 90,3 miljard. De helft daarvan bestaat uit de export van voedsel. 600.000 werknemers zijn direct betrokken bij deze export van voedsel.
→ Bereken de exportwaarde van voedsel per werknemer. Schrijf ook je berekening op.

Bram de Boer heeft een agrarisch bedrijf met 80 koeien, die gemolken worden door een melkrobot. Dankzij deze melkrobot is de melkproductie van zijn koeien gestegen.

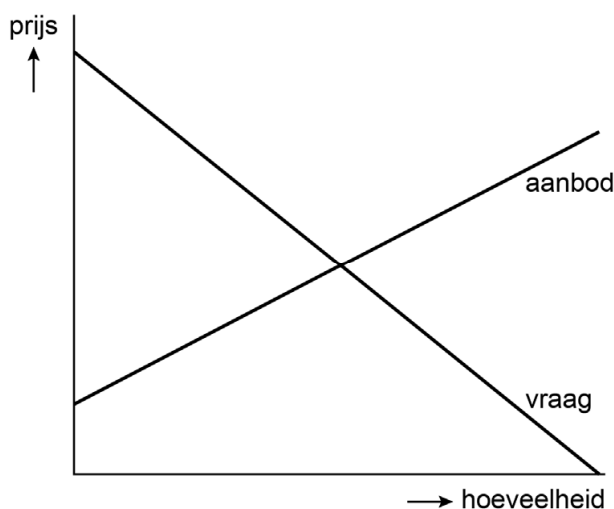
- 1p **32** Volgens Bram kunnen Nederlandse zuivelboeren door de melkrobot de concurrentie met buitenlandse zuivelboeren beter aan. De melkrobot kan leiden tot een hogere afzet.
Hier staan drie economische verschijnselen:
1 hogere arbeidsproductiviteit
2 lagere kosten per product
3 betere concurrentiepositie van Nederlandse zuivelboeren
In welke regel staan de verschijnselen zo, dat er een logische gedachtegang ontstaat?
A inzet melkrobot → 1 → 2 → 3 → hogere afzet
B inzet melkrobot → 1 → 3 → 2 → hogere afzet
C inzet melkrobot → 2 → 1 → 3 → hogere afzet
D inzet melkrobot → 2 → 3 → 1 → hogere afzet
E inzet melkrobot → 3 → 1 → 2 → hogere afzet
F inzet melkrobot → 3 → 2 → 1 → hogere afzet

Een huis zonder gas

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 9 en 10 in de bijlage.

In Nederland is een groot tekort aan huurwoningen. Daardoor gaan mensen op zoek naar een koopwoning. Germaine is al twee jaar op zoek naar een koopwoning. Zij is niet de enige. De vraag naar koopwoningen stijgt, maar het aanbod blijft vrijwel gelijk.

vraag en aanbod op de koopwoningmarkt

Gebruik de grafiek.

- 1p 33 Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Door de toegenomen vraag op de koopwoningmarkt zal de vraaglijn verschuiven naar ...(1)... (links / rechts). Daardoor zal de prijs van een koopwoning ...(2)... (dalen / gelijk blijven / stijgen).

Een andere woning kopen wordt te duur, dus maakt Germaine plannen om haar huidige koopwoning op te knappen. Voor de verbouwing wil ze een persoonlijke lening van € 50.000 afsluiten. Germaine weet niet of ze dan nog voldoet aan de eis van de verantwoorde woonlast die door het Nibud is vastgesteld.

Gebruik informatiebron 9 en 10.

- 2p 34 Germaine heeft een maandinkomen van € 4.200 per maand. Haar woonlasten zijn nu € 750 per maand.
→ Bereken of zij € 50.000 extra kan lenen en dan nog voldoet aan de eis. Schrijf ook je berekening en conclusie op.

Gebruik informatiebron 10.

- 1p 35 Bereken de kredietkosten die Germaine betaalt voor deze persoonlijke lening. Schrijf ook je berekening op.

De Rijksoverheid wil dat huishoudens overstappen op duurzame energie (energietransitie). Germaine wil alvast een warmtepomp aanschaffen, met subsidie. Een warmtepomp verwarmt je huis, bespaart aardgas en dus energiekosten. Zij is benieuwd na hoeveel jaren zij de investering in de warmtepomp terugverdiend.

- 1p 36 Wat is de juiste manier om te berekenen in hoeveel jaar zij de investering in de warmtepomp terugverdiend?

- A $\frac{\text{aanschafwaarde} - \text{besparing per jaar}}{\text{subsidie}}$
- B $\frac{\text{aanschafwaarde} + \text{besparing per jaar}}{\text{subsidie}}$
- C $\frac{\text{aanschafwaarde} - \text{subsidie}}{\text{besparing per jaar}}$
- D $\frac{\text{aanschafwaarde} + \text{subsidie}}{\text{besparing per jaar}}$

- 1p 37 Germaine: "Tegenwoordig levert sparen weinig op en is geld lenen goedkoop. Spaarders kunnen beter het geld investeren in een warmtepomp, dat levert op termijn meer op."

Wat is een juiste samenvatting van Germaines bewering?

- A De besparing op energiekosten is hoger dan de te ontvangen rente.
- B De besparing op energiekosten is lager dan de te ontvangen rente.
- C Geld lenen is goedkoper dan de investering in een warmtepomp.
- D Geld lenen is duurder dan de investering in een warmtepomp.

- 1p 38 Germaine: "Als iedere woning een warmtepomp heeft, verbruikt Nederland minder aardgas. Dit levert een positief extern effect op voor het hele land."

→ Geef een voorbeeld van een positief extern effect als Nederland geen aardgas meer verbruikt.

Doorwerken

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 11 in de bijlage.

Selma Bakic heeft de pensioengerechtigde leeftijd bereikt maar werkt nog steeds bij een notariskantoor. Als notaris medewerker maakt zij de koopaktes van huizen op. Ze zegt: “Dat is heel precies werk, maar dat gepuzzel heb ik altijd fijn gevonden.”

- 2p 39 Maak van de onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
Selma Bakic werkt alleen aan koopaktes van huizen, dit is een voorbeeld van ...(1)... (mechanisatie / nivellering / specialisatie). Hierdoor stijgt de ...(2)... (arbeidsproductiviteit / automatisering / werkgelegenheid) van het notariskantoor.
- 1p 40 Oudere Nederlanders werken steeds vaker door na het bereiken van hun pensioengerechtigde leeftijd. Opvallend is, dat vooral mensen die voor hun pensionering een zeer hoog inkomen hadden, blijven doorwerken.
→ Geef een verklaring waarom mensen, die voor hun pensionering een zeer hoog inkomen hadden, relatief vaker doorwerken na het bereiken van hun pensioengerechtigde leeftijd.

Let op: de laatste opdrachten van dit examen staan op de volgende pagina.

De AOW-uitkering (Algemene Ouderdomswet) is niet voor alle mensen gelijk. Alleenstaanden krijgen een hogere uitkering dan mensen met een huisgenoot. Daarnaast bepaalt het aantal jaren dat je in Nederland hebt gewoond, de hoogte van de AOW-uitkering.

Gebruik informatiebron 11.

- 2p 41 Selma Bakic is op haar 43e in Nederland komen wonen. Ze is weduwe en woont alleen. Ze ontvangt behalve haar loon van het notariskantoor ook AOW. Ze kreeg AOW op haar 67e verjaardag.
→ Bereken de hoogte van haar AOW-uitkering. Schrijf ook je berekening op.

De laatste tien jaar is het aantal werkenden in de leeftijd van 65 tot 74 jaar bijna verdrievoudigd van 66.000 naar 180.000 mensen. De overheid vindt dat deze ontwikkeling te snel gaat en heeft wettelijke maatregelen ingesteld voor doorwerkende AOW'ers:

wettelijke maatregel	doel van de overheid
1 De opzegtermijn van het arbeidscontract is beperkt tot één maand.	a Beperking van de toegang tot de sociale zekerheid.
2 Bij een reorganisatie worden zij als eerste ontslagen.	b Bescherming van de positie van de werkgever.
3 Bij arbeidsongeschiktheid krijgen zij geen sociale uitkering.	c Bescherming van de positie van andere werknemers.

- 1p 42 Kies bij elke wettelijke maatregel wat het doel hiermee is van de overheid. *Doe het zo: Noteer op je antwoordblad achter het nummer (1, 2 en 3) de juiste letter (a, b, of c).*
- 1p 43 Werkgevers zijn niet alleen geïnteresseerd in jonge medewerkers, maar ook in doorwerkende AOW'ers.
→ Geef een argument waarom een werkgever kiest voor een doorwerkende AOW'er.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.